

Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal

ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X

Aralık / December 2018, 22 (2): 1059–1079

Sivas Şer'iyye Sicilleri Toplu Kataloğu Üzerine

On The Collective Catalogues Of Sivas Court Records

Abubekir Sıddık Yücel

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Ü., İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı
Assistant Professor Dr., Sivas Cumhuriyet Univ., Fac of Theology, Department of History of Islam
Sivas, Turkey

yucel@cumhuriyet.edu.tr

orcid.org/0000-0003-0848-1905

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 02 Temmuz / July 2018

Kabul Tarihi / Accepted: 07 Ekim / October 2018

Yayın Tarihi / Published: 15 Aralık / December 2018

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Cilt / Volume: 22 **Sayı / Issue:** 2 **Sayfa / Pages:** 1059–1079

Atıf / Cite as: Yücel, Abubekir Sıddık. “Sivas Şer'iyye Sicilleri Toplu Kataloğu Üzerine [*On The Collective Catalogues Of Sivas Court Records*]”. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal* 22/2 (December 2018): 1059–1079. <https://doi.org/10.18505/cuid.439599>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Sivas, 58140 Turkey. All rights reserved. www.der-gipark.gov.tr/cuid

Abstract: Court (Shar'iyya) recordings are at the forefront of primary written sources, which contain important documents related to Turkish history, sociology and culture. The court records shed light on city history of the period concerned with rich information and documents. These records are important books in which the documents related to the judicial, administrative, economic, architectural and social structure of a city as well as diplomatic correspondence between the center and the province were recorded. The purpose of this study is to prepare a detailed catalog in addition to the catalog which was made in 1963 and contained only 119 books specifying only the dates covered by the book number. As we have seen in this study, all of the 119 notebooks in the records do not consist of the court registers in the known form. They are the books that include the records of court proceedings, which are different from those of the court, especially after the Tanzimat e.g. Qassam, Enkiha, Zabt al-Da'wa, Permission and so on. The microfilms of the books were presented to the service of researchers in Sivas Ziya Bey Library of Ancient Works. The originals of the books are in the Prime Ministry State Archives.

Summary: Shar'iyya registers are one of the primary written sources about Turkish history, sociology, and culture relevant to our life. Registry records shed light on the history of city in the relevant period by containing rich information and documents. They are important notebooks, which are related to the judicial, administrative, economic, architectural and social structure of a city, and also in the form of diplomatic correspondence between the central and provincial posts.

After the Anatolian Selçuk (Saljūq) State, which collapsed under the pressure and domination of the Iranian Mongols in the last half of the XIIIth century, a state was established in the Selçuk-Byzantine border in the north-west of Anatolia in XIVth century, which did not even lasted a hundred years and had a reign in three continents. In the Bursa inscription, which dated to 1337/8, the second Ottoman Sultan (Sultān) Orhan was titled as the *mujahedeen* (warrior), the sultan of the veterans, son of veteran of veteran. The fact that Orhan carrying these titles shows that since the earliest times, the Ottoman sultans considered themselves as the leader of the religious war against the infidels. Since the first years of the establishment of the Ottoman State, the Shari'a ruled on the establishment of administration and for this reason, they established institution of the *Shaykh al-Islām* (the chief juristconsult). Firstly, by appointing a *subaşı* (subashi, an Ottoman gubernatorial title) to the conquered places, then it gradually began to establish judicial courts from the smallest areas.

In the XVth century, the number of *qādi* increased in parallel with the increase in their jurisdiction as a result of the expansion of the Ottoman Empire, and the proliferation of the administrative units called *sancaq*, (sanjaq, division of a province) and so the failure of one *qādi* to satisfy court affairs of an entire sanjaq. New districts arose from some of the former large districts. As a result of this in the XVIth century, the administrative system of the sanjaq's Tımar system and at the same time a geographical integrity of the districts/provinces to see the legal work of a *qādi* to pass by the districts and sub-district as a legal caused to occur two legal definitions that is legal and military administrative. Records of *qādis*, which is called as *sicil* emerged because it was their

duty to record their works and orders issued to them and the answers and the provisions given to them.

The courts of Shar'iyya served as primary general courts (maḥākīm-i 'umūmiye) until the declaration of the Tanzīmāt in the Ottoman Empire and heard the suit at legal, criminal, administrative, military, financial and all kinds of cases. Tanzīmāt period, or rather Maḥmūd II and the period following him, the judicial organs in terms of reorganization was a circuit that was on the scene.

In this way, which was occurred in the judicial system, records which were kept in the Meşihat (Mashikhat) began to diversify depending on this change. Since in the registry books, which we call classical, all correspondence between the central and provincial offices were recorded. Records such as pleas, letters of patent, verdicts, order of the high, bonds etc. could be found in these documents.

These records, which are one of the most important sources of an Ottoman city history, were kept in the museums and libraries of the cities until recently. A few years ago, these records, with a correct decision, were collected in the Prime Ministry Ottoman Archives and it was preserved and presented to the use of researchers by transferring them into digital. The Sivas Court building as it is known in history is now in the Pāshābeg quarter and known as the Court Bazaar in these days. There is no clear information about when the court was built in Sivas. In time, changes have occurred in cities and we are losing the historical side of them. In addition, the fact that people acted in an unconscious manner that would harm the historical texture was the biggest factor in disappearance of material remains. With the remaining physical materials available, we can only access crumb information and we can only make predictions. In this evaluation, the biggest materials are the documents and notebooks, which are the memory of city dates. However, it is understood from the records that there is a foundation belonging to this court and some of the court's repair and maintenance works were carried out by this foundation. As it is understood from a document dated 14 August 1798, one of the repairs was sponsored by Hüseyn Efendī. In an inscription dated 1906, which was found during the renovation of the basement of an apartment building owned by the General Directorate of Foundations in May 2018, the location of the building was previously known as the Sivas Muftī 's Office.

In this study, a total of 240 registry books belonging to Sivas were prepared as in a catalog system. In this study, we have seen that a great deal of records have been lost, burnt or destroyed in a certain way through history. The burn marks in the records of 79 is a striking example in this regard. The book number 139, which is not shown in Osman Ersoy's work, is a record book in classical form. An important case in this study is that the register number 206, which is registered to Sivas, belongs to the province of Burdur and it is also a registry book in classical form. This book covers the dates of 18 M. 1248/23 N.1250 - 1832-1835.

Keywords: History of Islam, Sivas, Court Records, Ankiha, Qassam, Zabt al-Da'wa

Öz: Şer'iyeye sicilleri, Türk tarihi, sosyolojisi ve kültür hayatımızla alakalı önemli belgeleri ihtiva eden birinci derece yazılı kaynaklarımızın başında yer almaktadır. Sicil kayıtları zengin bilgi ve belgeler ihtiva etmek suretiyle ilgili dönemin şehir tarihine ışık tutmaktadır. Bir şehrin adlî, idarî, ekonomik, mimarî ve toplumsal yapısıyla alakalı olan ve buna ilaveten de merkez ve taşra arasında yapılan diplomatik yazışmalar anlamında özellikli belgelerin kaydedildiği önemli defterlerdir. Bu çalışmanın amacı ilki; 1963 tarihinde yapılmış olan ve sadece 119 defteri ihtiva eden ve içeriği açıklanmadan sadece defter numarası ile birlikte kapsadığı tarihleri ihtiva eden toplu kataloğa ilaveten teferruatlı bir katalog hazırlamaktır. Bu çalışmada şunu gördük ki, kayıtlarda bulunan 119 defterin tamamı bilindik formdaki şer'iyeye sicillerinden oluşmamaktadır. İçlerinde özellikle Tanzimat'tan sonra oluşturulan farklı davalara bakan mahkeme kayıtlarını ihtiva eden defterler olduğudur. Mesela; Kassam, Enkiha, Zabt-ı Dava, İziname vb. gibi. Defterlerinin tamamına ait mikrofilmler Sivas Ziya Bey Eski Eserler Kütüphanesinde araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Defterlerin orijinalleri ise Başbakanlık Devlet Arşivlerinde bulunmaktadırlar.

Özet: Şer'iyeye sicilleri, Türk tarihi, sosyolojisi ve kültür hayatımızla alakalı önemli belgeleri ihtiva eden birinci derece yazılı kaynaklarımızın başında yer almaktadır. Sicil kayıtları zengin bilgi ve belgeler ihtiva etmek suretiyle ilgili dönemin şehir tarihine ışık tutmaktadır. Bir şehrin adlî, idarî, ekonomik, mimarî ve toplumsal yapısıyla alakalı olan ve buna ilaveten de merkez ve taşra arasında yapılan diplomatik yazışmalar anlamında özellikli belgelerin kaydedildiği önemli defterlerdir.

XIII. yüzyılın son yarısında İran Moğollarının tazyik ve tahakkümü altında çöken Anadolu Selçuklu Devleti'nden sonra, XIV. Asırda Anadolu'nun kuzey batısında Selçuk-Bizans hududunda siyasi teşekkülü yüz yıl bile sürmeyen ve üç kıtada hükümranlığını sürdürecektir bir devlet teşekkül eder. Günümüze kadar ulaşan en erken tarihli 1337/8 Bursa kitabesinde, ikinci Osmanlı sultanı Orhan, *mücahid*, *gazilerin sultanı*, *gaziöğlü gazi* unvanını taşımaktaydı. Orhan'ın bu unvanları taşıması, en erken zamanlarından beri Osmanlı sultanlarının kendilerini kâfirlere karşı yapılan dini savaşın lideri olarak gördüklerini göstermektedir. Osmanlı Devleti kuruluşunun ilk yıllarından itibaren yönetimini şeriat nizamı üzerine tesis etmeye gayret etmiş ve bunun için de şeyhülislamlık müessesini kurmuştur. Fethetmiş olduğu yerlere ilk önce subaşılardan atamak suretiyle yavaş yavaş şer'î mahkemeleri de en ufak beldelerden itibaren oluşturmaya başlamıştır.

XV. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin giderek genişlemesi, sancak denilen askeri nitelikteki idari birimlerin çoğalması ve bir kadının bütün bir sancağa ait kazaî işleri görememesi sebebiyle kaza bölgeleri kadıların da sayılarının artmasına paralel olarak çoğalmıştır. Bazı eski geniş kadılık sahalarından yeni kazalar ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda XVI. yüzyıldan itibaren, sancağın timar sistemiyle ilgili bir idari bölümü olan ve aynı zamanda coğrafi bir bütünlüğü bulunan nahiye/vilayetlerin hukuki işleri görecektir bir kadıya havalesiyle kaza ve nahiye gibi biri hukukî, diğeri askerî iki idari tanımlama kayıtlarda yer almaya başlamıştır. Kadılar, vazifeleri gereği kendilerine gelen hüküm ve fermanları ve bunlara verilen cevapları ve gördükleri çeşitli davalara dair vermiş oldukları hükümleri kayıt için kadıların *sicil*, denilen birer defter tutmaları kânun haline gelmiştir.

Şer'iyye Mahkemeleri, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'ın ilanına kadar aslı, genel mahkemeler (mehâkim-i umûmiye) olarak görev yapmışlar ve hukuki, cezai, idari, askeri, mali ve her çeşit davaya bakmışlardır. Tanzimat dönemi ve daha doğrusu II. Mahmut ve onu takip eden dönem, yargı organları açısından da yeniden düzenlemelere sahne olan bir devredir.

Yargı sisteminde bu şekilde meydana gelen değişikliklerle birlikte *Meşihat* makamında tutulan defterler de bu değişime bağlı olarak çeşitlenmeye başlamıştır. Çünkü klasik tabir ettiğimiz sicil defterlerinde adli yargıya intikal eden davalardan tutun da, merkez taşra arasında yapılan tüm yazışmalar da kayda geçirilmekteydi. Hüccetler, beratlar, i'lamlar, emr-i âliler, temessükler vb. tüm kayıtları bulabilmek mümkündü.

Osmanlı şehir tarihlerinin en önemli kaynaklarından birisi olan bu sicil kayıtları, yakın tarihlere kadar şehirlerin müzelerinde, kütüphanelerinde saklanmakta idi. Birkaç yıl önce ise isabetli bir karar ile Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde toplanmış ve dijitale aktarılmak suretiyle hem korunmuş ve hem de araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Tarihteki Sivas Mahkeme binası bu gün de *Mahkeme Çarşısı* olarak bilinen ve şu an itibarıyla Paşabey Mahallesi olarak anılan mahalde bulunmaktaydı. Sivas Mahkeme binasının ne zaman kurulduğuna dair elimizde net bilgi bulunmamaktadır. Zaman içerisinde şehirlerde meydana gelen birtakım değişikliklerle birlikte tarihi dokunun imar uygulamalarına kurban gitmesi bu imkânı elimizden almaktadır. Ayrıca insanların bilinçsiz bir şekilde tarihi dokuya zarar verecek eylemlerde bulunması maddi kalıntıların yok olmasının en büyük etkeni olmuştur. Elde mevcut kalan fiziki materyallerle ancak kırıntı bilgilere ulaşabilmekte ve sadece tahminler yapabilmekteyiz. Bu tahminlerde de en büyük malzeme tabii ki şehir tarihlerinin hafızası konumunda olan belgeler ve defterlerdir. Fakat sicil kayıtlarında bu mahkemeye ait bir vakıf bulunduğu ve mahkemenin birtakım onarım ve bakım ve işlerinin bu vakıf tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu onarımlardan bir tanesinin; 14 Ağustos 1798 tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre Hüseyin Efendi isimli biri vasıtasıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Fakat 2018 Mayıs ayı içerisinde mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olan ve Paşabey Mahallesi'nde bulunan bir apartmanın bodrum katındaki tadilat esnasında bulunan 1906 tarihli bir kitabede ki ilgili binanın bulunduğu yer daha önceleri Sivas Müftülüğü olarak bilinmekteydi, gerçekten de mahkeme binasının bu bölgede olduğunun açık bir göstergesidir.

Bu çalışmada Sivas'a ait 240 sicil defteri katalog sistemi şeklinde hazırlanmıştır. Bu çalışmada şunu gördük ki, epeyce bir defter tarih içerisinde kaybolmuş, yanmış veyahut bir şekilde yok edilmiş. Yetmiş dokuz numaralı defterdeki yanık izleri buna örnektir. Osman Ersoy'un çalışmasında gösterilmeyen 139 numaralı defterin klasik formda bir sicil defteri olması gibi. Bu çalışmada ortaya çıkan önemli bir durum da; Sivas'a ait olarak kayıtlara geçmiş olan 206 numaralı sicil defterinin Burdur vilayetine ait olmasıdır ki bu da klasik formda tanzim edilmiş bir sicil defteridir. Bu defter, 18 M. 1248 / 23 N.1250 – 1832-1835 tarihleri arasında kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Sivas, Şer'iyye Sicili, Enkiha, Kassam, Zabt-1 Dava

GİRİŞ

Şer'iyeye sicilleri, Türk tarihi, sosyolojisi ve kültür hayatımızla alakalı önemli belgeleri ihtiva eden birinci derece yazılı kaynaklarımızın başında yer almaktadır. Sicil kayıtları zengin bilgi ve belgeler ihtiva etmektedir. Bir şehrin adlı, idarî, ekonomik, mimarî ve toplumsal yapısıyla alakalı olan ve buna ilaveten de merkez ve taşra arasında yapılan diplomatik yazışmalar anlamında özellikli belgelerin kaydedildiği önemli defterlerdir.

Osmanlı şehir tarihlerinin en önemli kaynaklarından birisi olan bu sicil kayıtları; yakın tarihe kadar şehirlerin müzelerinde, kütüphanelerinde muhafaza edilmekteyken, 1992 yılında ilk önce Ankara Milli Kütüphane'de, 10 Aralık 2005 tarihinde isabetli bir karar ile Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde toplanarak araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Tarihteki Sivas Mahkeme binası bu gün de *Mahkeme Çarşısı*¹ olarak bilinen ve şu an itibarıyla Paşabey Mahallesi sınırları içerisinde kalan mahalde bulunmaktaydı. Sivas Mahkeme binasının ne zaman kurulduğuna dair elimizde net bilgi bulunmamaktadır. Fakat sicil kayıtlarında bu mahkemeye ait bir vakıf bulunduğu ve mahkemenin birtakım onarım ve bakım ve işlerinin bu vakıf tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu onarımlardan bir tanesinin; 14 Ağustos 1798 tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre Hüseyin Efendi isimli biri vasıtasıyla yapıldığı anlaşılmaktadır.²

2018 Yılı Mayıs ayında Paşa Bey Mahallesi'nde bulunan ve mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait bir binanın bodrum katında ortaya çıkan bir kitabe mahkeme binasının bu mahalde olduğunu kuvvetlendirmektedir. Tamir esnasında bilinçsiz bir şekilde müdahale ile tahribat gören kitabede; "..... (Sultan Abdulhamid Han) Efendimiz hazretlerinin zaman-ı hilafeti Reşit Paşa hazretlerinin Hüseyin Nasirüddin Efendi Hazretelerinin niyabeti zamanında iş bu eser-i hayr inşa olunmuştur. Sene 1324/1906"³ denilmektedir. Kitabeden de anlaşılacağı üzere II. Abdulhamid döneminde dönemin Sivas Valisi Reşit Paşa tarafından, Hüseyin Nasirüddin isimli bir *kadı* naibinin görev yaptığı sırada yeni bir mahkeme binasının inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Şehirlerin tarihin muhtelif dönemlerinde maruz kaldıkları yıkımlar ve yangınlar neticesinde birçok maddi kalıntının yok olduğu bilinen bir gerçektir. Sivas da bundan nasibini almış bir şehirdir. Kadim bir geçmişe sahip olan Sivas şehri, tarihî seyir içinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, Selçukluya başkent olmuş, Osmanlı döneminde eyalet merkezlerinden birisi olmuştur. Üzülerek belirtmek gerekirse, böyle önemli bir Anadolu şehrinin mahkeme kayıtları ile ilgili olarak elimizde sadece 240 adet defter bulunmaktadır. Bunun sebeplerinden bir tanesinin yangınlar olduğunu düşünmekteyiz. Zira 196 numaralı ve 1326-1329 tarihlerini ihtiva eden defterin fiziki durumunda böyle bir yangının izlerini görmekteyiz. Bu defterin alt sayfalarının bir kısmı yırtık ve yanık durumdadır. Yine 2 numaralı defterin yoğun bir suyla karşı karşıya kaldığı fiziki durumundan açıkça belli olmaktadır. Şu an elimizde mevcut bulunan defterlerden ilki 1191-1196 / 1777-1781 tarihlerine aittir. Bu tarihe istinaden şunu diyebilmemiz mümkün gözükmemektedir. Gerek yerleşim yeri ve gerekse siyasi olaylar itibarıyla Sivas'ın hemen yanı başında olan Kayseri

¹ Sivas Şer'iyeye Sicilleri, 4, 214/1

² ŞŞS, 4, 186/1.

³ Kitabe Sivas Kültür Müdürlüğüne teslim edilmiştir.

sicillerinin en eskisinin 895 / 1489 tarihli. Bu tarihle Sivas'a ait ve elimizde bulunan sicil defterlerinin ilkinin tarihleri arasında yaklaşık üç asırlık bir tarih dilimi söz konusudur. Buradan da şu sonuç çıkmaktadır ki; Sivas Şer'iyye Sicilleri ki diğer şehirlerin sicil kayıtlarını da bu kapsamda değerlendirebiliriz; korunamamışlar ve gerek imar uygulamaları ile yapılan yıkımlar, gerekse fiziki müdahaleler ve yangın gibi tabii afetler neticesinde yok olmuş veya yok edilmişler veyahut değersiz evrak olarak satılmışlardır.⁴

Tarih içerisindeki tüm olumsuzluklara rağmen, Şer'iyye Sicilleri toplu kataloglarına ve arşivde muhafaza edilene baktığımızda vilayetlere ait yaklaşık on yedi bine yakın şer'iyye sicili bulunmaktadır.⁵ Türkiye şer'iyye sicilleri toplu kataloglarına baktığımızda en erken 860/1456⁶ tarihli sicil kayıtlarının muhafaza ediliyor olması bu defterlerin orijinallerinin bir merkezde toplanmasının bu denli zengin bir tarih hazinesine gösterilen değerin açık bir göstergesidir.

Biz bu çalışmada, Şer'iyye Sicillerinin toplu kataloğu üzerinde ilk çalışmayı yapan Osman Ersoy'un çalışmasına farklı bir alanda katkı yapmayı hedefledik. Ersoy'un çalışmasında Sivas merkez, Divriği, Kangal, Şarkışla, Suşehri ve Gürün'e ait toplam 119 deftere ait künye verilmiştir. Fakat gerek Milli Kütüphane ve gerekse Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Meşihat kataloglarına baktığımızda Sivas'a ait olarak *Sivas Şer'iyye Sicilleri* kapsamında toplam 240 adet sicil defteri bulunmaktadır. Bu çalışmada biz defterlerin içerikleriyle ilgili bir katalog çalışması yapmayı istedik. Zira Osman Ersoy'un bu önemli çalışmasında belirtilen 119 adet defter genel itibarıyla bilindik formdaki sicil kayıtlarından oluştuğu zannedilmekteydi. Muhteviyatlarını belirtmek suretiyle araştırmacılara bir kolaylık sunmayı hedefledik.

1. SİCİL DEFTERLERİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Tanzimat dönemine Kadar

İslâmiyetin, gerek kamu hayatını gerekse fertler arasındaki münasebetleri düzenleyen ve dinî temellere dayanan bir tek kânunu vardı, o da şeriattı. Bir Müslüman hükümdarın vazifesi, kânun koymak değil, ancak İslâm kânununun, yani şeriattın nâzır ve muhafızı olmaktı. Dinî ilimlerde yeterliliği yoksa şeriat üzerinde herhangi bir surette şahsen bir tefsirde bulunmak salâhiyeti yoktu. Bu prensip nedeniyeldir ki; Osmanlı Devleti'nin, bir İslâm Devleti olarak şeriatın başka bir kânunu olmaması gerekirdi.⁷ Osmanlı Devleti kuruluşunun ilk yıllarında şeriat nizamına

⁴ İsmet Binark, (Editör), *Bulgaristan'daki Osmanlı Evrakı* (D.A.G.M. Yayınları: Ankara, 1994) Bu çalışmanın sunuş kısmında 1931 yılında Bulgaristan'a okkası 3 kuruştan satılan Osmanlı Evraklarının hikâyesi anlatılmaktadır. Bulgaristan'ın çeşitli bölgelerine ait 200 adet şer'iyye sicili bulunmaktadır., Bunlara ait katalog Macar Herber Duda ile Bulgar Gilib Gilibov tarafından, 1931-1939 yılları arasında hazırlanmıştır. Cyril ve Methodius Millî Kütüphanesinde bulunan bu sicillerin dökümü şu şekildedir: Hacıoğlu Pazarı: 9 adet, Vidin: 55 adet, Ruscuk: 38 adet, Silistre: 5 adet, Sofya: 40 adet, Eski Cuma: 1 adet olmak üzere toplam 178 adettir. S. XXVIII- S. 26.

⁵ Cahit Baltacı, "Şer'iyye Sicillerinin Tarihsel ve Kültürel Önemi", *Osmanlı Arşivleri ve Araştırmaları Sempozyumu* (İstanbul, 17 Mayıs 1985) (Ankara: TAIİV Yayınları, ts.), 127-131.

⁶ Osman Ersoy, "Şer'iyye Sicilleri Toplu Kataloğuna Doğru", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* 21 / 1-4 (1963): 32-64.

⁷ Halil İnalçık, "Osmanlı Hukukuna Giriş", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi* 13/2 (1958): 102-126.

göre hüküm vermeyi kolaylaştırmak için Şeyhülislâmlık müessesesini kurdu. Devletin ilk kuruluş yıllarından itibaren yalnız şeriat değil, kanunnameler ve örfe göre de hukuk nizamını tesis etti.⁸ Osmanlı Devleti'nde beylik döneminden beri fethedilen yerlere hukuku temsilen bir kadının idareyi temsilen bir subaşının tayini yerleşmiş bir gelenektir.⁹ Tek kadının görev yaptığı bu adlî teşkilata ise *Şer'iyeye Mahkemeleri* adı verilmekteydi.¹⁰ Bu mahkemelerin görev ve yetki alanları hayli genişti. Bunlar hem şer'î ve hem de örfî davalarda tek yetkili mahkeme konumundaydı. Gayri müslimlerle ve bilhassa gayri müslim din adamlarıyla ilgili bazı davalar ve hazineye intikal etmiş mirasçısı bulunmayan terekeye yönelik bir kısım istihkak davaları bir tarafa bırakılacak olursa, mahkemesinin görev ve yetki alanına girmeyen herhangi bir hukukî ihtilaf yok gibidir.¹¹

XV. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin giderek genişlemesi, sancak denilen askeri nitelikteki idari birimlerin çoğalması ve bir kadının bütün bir sancağa ait kazaî işleri görememesi sebebiyle kaza bölgeleri kadıların da sayılarının artmasına paralel olarak çoğalmıştır. Bazı eski geniş kadılık sahalarından yeni kazalar ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda XVI. yüzyıldan itibaren, sancağın timar sistemiyle ilgili bir idari bölümü olan ve aynı zamanda coğrafi bir bütünlüğü bulunan nahiyevilayetlerin hukuki işleri görececek bir kadıya havalesiyle kaza ve nahiyeye gibi bir hukukî, diğeri askerî iki idari tanımlama kayıtlarda yer almaya başlamıştır.¹² Kadılar, vazifeleri gereği kendilerine gelen hüküm ve fermanları ve bunlara verilen cevapları ve gördükleri çeşitli davalara dair vermiş oldukları hükümleri kayıt için kadıların adına *sicil* denilen birer defter tutmaları kânun haline gelmiştir.¹³

Osmanlı Devleti'nde kânûnların hazırlanması ve yürürlüğe konulmasıyla ilgili durum şu şekilde tanımlanabilir: Yasamayı meşrulaştıran ve bu yasamanın kaynağını meydana getiren ilke *sultanın sınırsız yetkisi* anlamında örf ilkesiydi. Zira her çeşit kânun, sultanın bir hükmü şeklinde yayımlanmış ve kânun; "emr edip buyurdum ki.." şeklinde formüle edilmiştir.¹⁴ Uygulamadaki işleyişe gelince: Nişancı ya da defterdarın dairesine bağlı bir kâtip herhangi bir hükmü ferman yahut berat şeklinde düzenler; bu taslak nişancı veya defterdar tarafından kontrol edildikten sonra veziriazam tarafından "sah" kelimesiyle tasdik edilirdi. Bazı önemli kânûnlar ise sultanın el yazısıyla onayı (hatt-ı hümayun) alınmak suretiyle onaylanırdı. Bazı kânûnların bizzat sultan tarafından yazdırıldığına dair deliller mevcuttur.¹⁵

⁸ M. Fuad Köprülü, "Fıkıh", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993), 4: 608-622.

⁹ İlber Ortaylı, "Kadı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24: 69-73.

¹⁰ Ahmet Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyeye Mahkemeleri ve Şer'iyeye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 14 (2009): 13-48.

¹¹ M. Akif Aydın, "Mahkeme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yay., 2003), 27: 341-344.

¹² Tuncer Baykara, "Kaza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları: 2002), 25: 119-120.

¹³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinde İlmiye Teşkilatı* (Ankara: TTK Basımevi, 1988), 109.

¹⁴ Padişahdan sadır olan emr-i âlişan gönderildikleri vilayetlerin sicil defterlerine kayıt edilirdi. 70 bin keyl buğday alımında acele edilmesi noktasında Sivas'a gönderilen emr-i alişan şöyledir: "Buyurdum ki hükm-i şerifimle (boş) vardıkda bu babda vech-i meşruh üzere şeref-yafte sudur olan iş bu emr-i şerif-i celilü'ş-şana vacibü'l-ittiba ve lazimü'l-ımtisalinin mazmun-u itaat-makruniyle amel olasız. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimat kılasız", SŞS, 3, 40/1.

¹⁵ Halil İnalçık, "Kanun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24: 324-327.

Bu sebeptendir ki; *kadılar*ın devlet merkeziyle yaptıkları resmî yazışmalarını, halkın şikâyet ve dileklerini, mahallî idarelere ait hukukî düzenlemeler olan ferman ve hükümleri, daha da ait olduğu mahallin sosyal ve iktisadî hayatını ortaya koyan mahkeme kararlarını ihtiva eden bu siciller incelenmeden ve ortaya çıkartılmadan, Osmanlı Devleti'nin siyasî, idarî, sosyal ve ekonomik tarihini tam manasıyla ortaya koyabilmek mümkün değildir.¹⁶ Sicillerin genel tarihi ve şehir tarihine katkıları, önemli tarihî olayların, tarihi şahsiyetlerin, mahallî yer adlarının ve önemli tarihî müesseselerin bütün ayrıntılarıyla doğru olarak tespitinde de ilk kaynak olma özelliği arz etmektedir.¹⁷ Zira tarihin doğru bir şekilde anlatılması ve aktarılmasında çok küçük gibi görünen detaylar bazen büyük olayların anlaşılmasında önemli bir tutmaktadır.

1.2. Tanzimat Döneminden Sonra

Tanzimat'tan önce Osmanlı Devleti'nde yargı gücü *Şer'iyye Mahkemeleri* tarafından tek başına denecek kadar müstakil bir şekilde yürütülmekte ve kullanılmaktaydı. II. Mahmut'tan itibaren kadıların bu konumları ve otoriteleri başlamış bunu takiben de mahkemeler yeni bir düzenleme ile karşı karşıya kalmıştır.¹⁸

Tanzimat öncesinde mahkemeler tek hâkimli ve tek dereceli idi. Tanzimatla birlikte *Şer'iyye Mahkemeleri* hukuk ve ceza davalarına bakan ve toplu hâkimli Nizamiye Mahkemeleri haline dönüşmüştür.¹⁹ İlerleyen zamanlarda ise, adlî sistem içerisinde *Şer'iyye Mahkemeleri*'nin bir üst mahkemesi konumunda olan *Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyye* kurulmuştur.²⁰

Yargı sisteminde bu şekilde meydana gelen değişikliklerle birlikte *Meşihat* makamında tutulan defterler de bu değişime bağlı olarak çeşitlenmeye başlamıştır. Çünkü klasik tabir ettiğimiz sicil defterlerinde adlî yargıya intikal eden davalardan tutun da, merkez taşra arasında yapılan tüm yazışmalar da kayda geçirilmekteydi. Hücetler, beratlar, i'lamlar, emr-i âliler, temessükler vb. tüm kayıtları bulabilmek mümkündü.

19. Asrın sonlarına doğru artık defterler konularına göre ayrı ayrı tutulmaya başlanmasıyla, bir nevi mahkemeye intikal eden konuların kayda alınmasında da bir uzmanlaşma görülmeye başladı. Kadının gördüğü davalarla alakalı olarak *Zabt-ı Da'va defterleri*, *i'lam Defterleri*, *Hücet Defterleri*, *Terike ve Kassam Defterleri*, *Enkiha Defterleri*²¹ *İzinnâme*, *Tahrirat*, *İdane*, *Vekâlet*, *Husus Ceridesi*²² vb. şeklinde çeşitlilik arz etmeye başladı.

¹⁶ Ahmet Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri* (İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları 1988), 1: 12.

¹⁷ Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri*, 1: 13.

¹⁸ Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyeciler", *İslam Hukuku Araştırma Dergisi*, (2009), 14: 13-48.

¹⁹ Muhammed Ceyhan, "Tanzimat Dönemi Sonrası Ser'iyye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Açıdan Tahlili", *OTAM* 29 (2012): 50-82.

²⁰ Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki", 13-48.

²¹ Ceyhan, "Tanzimat Dönemi Sonrası Ser'iyye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Açıdan Tahlili", 49-82.

²² Bkz., Bilgin Aydın v.dğr., *Bab-ı Meşihat Şeyhülislamlık Arşiv Defteri* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2006), 282.

2. SİCİL DEFTERLERİNİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

Sicil defterleri genelde dar ve uzun defterler olup (15 x 45 cm. gibi) sayfa sayıları 10-20'den 200-300'e kadar çıkabilmektedir. Defterler ortalama 100 sayfa civarındadır ve 400-500 kaydı içermektedir. XV ve XVI. yüzyıl şer'iyye sicillerinin önemli bir kısmı Arapça kaleme alınmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren Arap coğrafyası dışındaki defterler çoğunlukla Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olsa da her iki dildeki kayıtlarda benzer olaylar için kullanılan hukuki terminoloji aynıdır. İstanbul'dan gelen belgeler ise her yerde Osmanlı Türkçesi'yle kaydedilmiştir. Sicil kayıtları daha çok rik'a, ta'lik veya divanî hatla yazılmakta, kronolojik sıralamaya her zaman dikkat edilmemektedir. Dava kayıtlarının önce müsvedde halinde yazılması ve daha sonra sicil defterine geçirilmesi, İstanbul'dan gelen belgelerin i'lâm ve hüccet kayıtları arasına girmesi, bazı defterlerin-sayfaların muhafaza edildiği yerlerden çıkarılırken yeniden ciltlenmesi sırasında oluşan karışıklıklar gibi hususlar kayıtlar arasındaki kronolojik düzensizliğin başlıca sebeplerini teşkil eder.²³ Defterler esasen bir yılın kayıtlarını içine almaktaysa da dağınık haldeki sayfaların bir araya getirilmesiyle oluşturulan bazı defterler birkaç yılı, bazen de birkaç on yılı içermektedir.²⁴

3. ÇALIŞMADA TAKİP EDİLEN METOD

Bu çalışma, Ankara Milli Kütüphanede bulunan Sivas Şer'iyye sicillerinin mikrofilmlerinin dijitaleri esas alınarak yapıldı. Çalışma esnasında dijitalerinde sıkıntı gördüğümüz defterlerle ilgili olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde muhafaza edilen ve internet üzerinde araştırmacıların istifadesine sunulan görüntülere de zaman zaman müracaat ettik.

Şablon oluşturmada Osman Ersoy'un uygulaması ile birlikte İsam yayımları arasında çıkan ve Bilgin Aydın, İlhami Yurdakil ve İsmail Kurt'un birlikte neşrettikleri; *Bab-ı Meşihat Şeyhülislam-lık Arşivi Defter Katalogu* bu çalışmanın ana omurgasını oluşturdu. Ersoy'un çalışmasında defterlerin zaman aralıkları ile ilgili tarihlerde hicrî ve rûmî tarihler belirtilmediğini gördük. Dolayısıyla bir yeknesaklık olması açısından biz bu çalışmada tamamen hicrî tarihler ve karşılığı olan miladi tarihleri verdik. Çünkü bazı defterlerdeki belgelerde hicrî ve rûmî birlikte kullanılmakta bazılarında ise sadece rûmî tarih bulunmaktaydı. Biz bu nevi tarihlendirmede de hicri takvime çevirmek suretiyle bir bütünlük oluşturmaya gayret ettik. Hicri tarihlendirmede hicri tarihlerin rumuzlarıyla birlikte, ilgili ayın ilk on gününü işaret eden El. (Evail), ikinci on gününü bildiren Et. (Evasıt) ve son on günlerini belirtmesi anlamında Er. (Evahir) kısaltmalarını kullandık.

Ayrıca, Sivas Şer'iyye Sicilleri üzerine yapılmış ve bitirilmiş olan YÖK tez kataloglarına girmiş olan lisansüstü çalışmaları da belirtmek suretiyle defterler üzerinde ne kadar çalışma yapıldığını da göstermek istedik. Defterlerin incelenmesi esnasında belirtilmesi gereken durumları ise dipnot vermek suretiyle belirttik.

²³ Sivas Şer'iyye Sicillerinden 5 nolu defter de aynı şekildedir. Defter kayıtlarda 1209 tarihine ilişkin müstakil olarak gözükmemesine rağmen 1209 tarihinden başlayıp daha sonra 1205-1208 tarihli belgeler ve son kısmında da tekrar 1209 tarihli belgeleri ihtiva etmektedir.

²⁴ Yunus Uğur, "Şer'iyye Sicilleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları 2010), 39: 8-11.

4. SİVAS ŞER'İYYE SİCİLLERİ TOPLU KATALOGU

Sicil	Başlangıç ve Bitiş Tarihi	Miladi	Defter Muhteviyatı	Sayfa
1	Er. N.1191/El. Ra.1196	1777- 1781	Sicil	491
2 ²⁵	Et. Ş.1196 / Et. M.1202	1781-1787	Sicil	245
3 ²⁶	El. R.1202/ Er. Ra.1205	1787-1790	Sicil	266
4	El. N.1206 / ER. R.1213	1791-1798	Sicil	243
5	Et. R.1209 / Er. C.1209	1794-1794	Sicil	358
6 ²⁷	Et. M.1213/ Er. M.1217	1798-1802	Sicil	197
7	El.Ra.1217/El. Ca.1220	1802-1805	Sicil	201
8	El. Za.1221 / El. R.1224	1805-1809	Sicil	194
9 ²⁸	Et. N.1224/ El. Ra.1227	1809-1812	Sicil	196
10 ²⁹	El. Z.1232 / El. Ş. 1233	1815-1817	Sicil	176
11	El. L.1233 / Et. Ca.1237	1817-1821	Sicil	203
12 ³⁰	Et. Ca.1237 / Et. S.1239	1821-1823	Sicil	152
13 ³¹	Et. Z. 1238 / Et. R.1241	1822-1825	Sicil	184
14 ³²	Et. C. 1241 / Et. R.1242	1825-1826	Sicil	194
15	Et.M.1243/Er. Ra.1245	1827-1829	Sicil	200
16 ³³	Er. R.1247 / Er. L.1249	1831-1833	Sicil	174
17 ³⁴	Et. L.1249 / Et. S.1250	1833-1834	Sicil	152
18	Er. L. 1251/ Er. M.1253	1835-1837	Sicil	140
19	Et. C.1253 / El. L.1255	1837-1839	Sicil	280

²⁵ Defterin sayfaları yoğun suya maruz kalmış ve birçok belgede yazılar ya silinmiş veya okunamayacak duruma gelmiştir.

²⁶ Seyma Arıkan, *3 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2009).

²⁷ Zafer Özdemir, *6 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicil Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2010).

²⁸ Fatih Şahingöz, *9 Numaralı Şer'iyye Sicili'ne Göre Sivas*, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, 2010).

²⁹ Cemalettin Çakır, *10 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, 2003).

³⁰ Tuğba Yalçın, *Sivas'ın İki Yılı (1821-1822 yılları 12 numaralı Şer'iyye Sicil Defterine Göre)*, (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2002).

³¹ Zübeyde Yıldırım, *1239-1240 Tarihli Sivas Şer'iyye Sicili* (Metin ve Değerlendirme), (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2004), Özge Öztürk, *13 Numaralı Sivas Şehri Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015).

³² Nuray Er, *14 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili Özet ve Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015).

³³ Mustafa Apaydın, *16 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre Sivas*, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, 2010).

³⁴ Mehmet Ali Karamanoğlu, *17 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu*, (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2016).

1070 | Abubekir Sıddık Yücel. Sivas Şer'iyeye Sicilleri Toplu Kataloğu Üzerine

20 ³⁵	Er.R.1255/ET. Ca.1257	1839-1841	Sicil	170
21	Er. S.1260/ Et. Ra.1261	1844-1845	Sicil, İ'lam, Terike-Taksim	187
22	Er. R.1261/ El. Ca.1262	1845-1845	Sicil, İ'lam, Terike-Taksim	178
23	ER. Ş. 1262 / El. L.1264	1846-1847	Sicil, İ'lam, Terike-Taksim	266
24	Er. Za.1264/ Et. C.1265	1847-1848	Sicil, İ'lam, Terike-Taksim	274
25	Et. Ra.1265/ Er. L.1266	1848-1849	Sicil, İ'lam, Terike-Taksim	264
26	Er. L.1266/ El. Ra.1267	1849-1850	Sicil, İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	232
27 ³⁶	Er. L.1267 / El. S.1268	1851-1852	Sicil	172
28 ³⁷	Er.Ra.1268/Et. Ca.1270	1851-1853	Sicil, İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	274
29	Et. C.1270 / Er. L.1272	1853-1855	Sicil, İ'lam-Terike-Taksim, Hüccet	363
30	El. C.1274 / Et. N.1275	1857-1858	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	250
31	Er. Z.1275 / Et. C.1277	1858-1860	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	306
32	Et.B.1277/23. Ra.1278	1860-1861	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	206
33	Et. B.1278 / Et. R.1279	1861-1862	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	266
34	El. C.1279 / Er. N.1280	1862-1863	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	348
35	Er. Ş.1280 / Er. Ş.1281	1863-1864	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	252
36	Et. L.1281 / Er. N.1282	1864-1865	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	282
37	Er. Ş.1282 / Er. R.1283	1865-1866	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	259
38	Et. R.1283/ Er. Ca.1284	1866-1867	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	230
39	El. B.1283 / Er. L.1284	1866-1867	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	204
40	Et. N.1284 / 1285	1867-1868	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	165
41	Er. C.1285/ Er. Za.1286	1868-1869	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	324
42	Er. Za.1284/ El. B.1286	1867-1869	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	380
43	Er. B.1285 / Et. M.1289	1868-1872	İ'lam, Hulasa	273
44	Er. L. 1286 / Et. Ş.1288	1869-1872	İ'lam, Terike-Taksim, Hüccet	310
45	El. Za.1286 / El. N.1287	1869-1870	İ'lam, Hüccet, Terike	186
46	Et. M.1288 / Er. Ş.1289	1871-1872	İ'lam, Hüccet, Terike	396
47	Er. Ra.1289/ El. R.1292	1872-1875	İ'lam, Hüccet, Terike	328
48	Et. C.1292 / El. Za.1292	1875-1875	İ'lam, Hüccet, Terike	198
49	Er. Ş.1289 / Et. L.1291	1872-1874	İ'lam, Hüccet, Terike	376
50	Er. N.1292 / El. Z.1292	1875-1875	İ'lam, Hüccet, Terike	313
51	Er. Za.1292/Er. B.1295	1875-1878	İ'lam, Hüccet, Verese	413

³⁵ Ömer Başol, *20 Numaralı Sivas Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu*, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, 2010).

³⁶ Mustafa Eser, *27 Numaralı Sivas Şer'iyeye Sicili*, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2009).

³⁷ Bu defterin ilk 16 sayfası 1277 tarihli belgeleri ihtiva etmekte olup daha sonra 1268 tarihli belge kayıtları vardır.

52 ³⁸	El. Ş.1295 / Er. R.1298	1878-1880	İ'lam, Terike, Emirname	305
53 ³⁹	El. B.1298- Er. Ş.1300	1881-1882	İ'lam, Hücçet, Terike-Taksim	383
54 ⁴⁰	Er. Ş.1300-El. C.1303	1882-1885	İ'lam, Sicil, Hücçet, Terike-Taksim	389
55 ⁴¹	El. C.1303 / Et. L.1305	1885-1887	Sicil, İ'lam, Terike-Taksim, Hücçet, Der-Kenar	572
56	Et.RA.1305/El. M.1309	1887-1891	İ'lam, Hücçet, Terike-Taksim	143
57	El. M.1306 / El. Ş.1308	1888-1890	Hücçet- 4. Ordu Maaş kaydı	365
58	El. C.1308-Er. Za.1309	1890-1891	Sicil, İ'lam, Hücçet, Terike	306
59 ⁴²	Er. Z.1309-El. Ş.1312	1891-1894	İ'lam, Hücçet, Terike-Taksim	400
60 ⁴³	Er. Ş1312 / Er. Ş.1314	1894-1896	Sicil	139
61 ⁴⁴	Et. Z.1314 / Et. Za.1317	1896-1899	İ'lam	404
62	Er. Za.1316/El. N. 1319	1898-1901	İ'lam, Hücçet	398
63	Et. Ş.1319 / Er. S. 1323	1901-1905	İ'lam, Hücçet	397
64	Er. S.1323 / Er. Ş.1324	1905-1906	İ'lam, Hücçet	319
65	El. Za.1324 / Et. Ş.1327	1906-1909	İ'lam,Hücçet	398
66-Divriği	El. B.1315 / Et. Ş.1317	1897-1900	Terike, Vekâlet, İ'lam	274
67- Divriği	El. Ra.1325-1327	1907-1909	Terike, Vekâlet, İ'lam	355
68- Divriği	Et.Ş.1317 / Et. Ra.1320	1898-1902	Teriki, İ'lam, Hücçet	334
69- Divriği	El. C.1312 / Er. C. 1315	1894-1897	Sicil, Hücçet, İ'lam	352
70- Divriği ⁴⁵	El. Ş. 1291 / Er. C.1299	1874-1881	İ'lam, Hücçet, Kassam, Mürase-lat	347
71- Divriği ⁴⁶	Et. Ş. 1299 / Er. C.1305	1881-1887	İ'lam, Hücçet, Kassam	171
72-Divriği	Et. B.1305 / El. C.1312	1887-1894	İ'lam, Hücçet,Kassam	501
73- Divriği	Et. Ra.1321/ Er. Z.1322	1903-1904	İ'lam, Hücçet, Kassam	186
74- Divriği	Er. Ra.1193/ El. S.1193	1779-1779	Sicil	173

³⁸ Defterde yer yer der-kenar i'lam kayıtları da mevcuttur.

³⁹ Bu defterin ilk 14 sayfası 1321 1903 tarihli Sivas Merkez niyabete hitaben Şura-yı Devlet kaleminden gelen kayıtlardan oluşmaktadır.

⁴⁰ Defterde yer yer der-kenar i'lamları mevcuttur. Ayrıca; defterin son 25 sayfası 1301-1302 / 1884-Sivas Merkez niyabete hitaben Şura-yı Devlet kaleminden gelen kayıtlardan oluşmaktadır.

⁴¹ Son 22 sayfa boş

⁴² Defterde yer yer der-kenar kayıt i'lamları mevcuttur. Bu defterin mikrofilm çekiminde bir karışıklık olmuş. İlk 32 sayfa 1302 tarihiyle başlamıştır. İlerleyen sayfalarda normal 1309 tarihiyle devam etmiştir.

⁴³ Ülkü Kaya, *60 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2004).

⁴⁴ Diğer defterlerden farklı olarak bu defterin ilk sayfasında defterin 202 sahifeden ibaret i'lam sicili olduğu kaydı düşülmüştür.

⁴⁵ Defterin ilk sayfasında muhteviyatı ile birlikte Kaza naibinin Hasan Lütifi Efendi olduğu belirtilmiştir.

⁴⁶ Defterin ilk sayfasında Bu sicil defterinin Kadı-zade Seyyid Mahmud Arif zamanında olduğu kaydı mevcuttur.

1072 | Abubekir Sıddık Yücel. Sivas Şer'iyeye Sicilleri Toplu Kataloğu Üzerine

75- Divriği	El. C.1225 / El. Ca.1226	1810-1811	Sicil	175
76- Divriği ⁴⁷			Sicil, Kassam, Nüfus	93
77- Divriği ⁴⁸	1161-1184	1748-1770	Sicil	72
78- Divriği ⁴⁹	1200-1249	1786-1824	Sicil	224
79- Divriği ⁵⁰	1213-1260	1798-1844	Sicil	283
80- Divriği	Et. Ra.1162 / El. Ş.1167	1749-1754	Sicil	245
81- Divriği	El. M. 1134/El. Za.1250	1721-1835	Sicil	160
82- Divriği	Er.Za.1164/El. Za.1258	1751-1842	Sicil	147
83- Divriği.	Et.Ca.1187/Et. Ra.1189	1773-1775	Sicil	377
84- Divriği	Er. M.1237 / El. R.1244	1823-1828	Sicil	154
85- Kangal ⁵¹	Et. Ş.1318 / Et. R.1323	1900-1905	Kassam	145
86- Kangal ⁵²	ET. Ş.1324/Et. Ra.1329	1906-1911	Kassam, Hücçet, İ'lam	477
87- Kangal ⁵³	Et. B.1328 / Er. Ş.1332	1912-1914	Dipnotta belirtildi	50
88- Kangal	El. M.1330 / El. Ş.1330	1912-1912	Kassam	20f
89- Kangal	Er. C.1323 / Et. N.1329	1905-1911	Kassam	65
90- Kangal	Et. Z.1319-Er. S.1325	1902-1907	İzinname	79
91- Şarkışla	Er. C.1317/ Et. Ra.1319	1899-1901	İ'lam, Terike	133
92- Şarkışla	El.Ra.1319-Er. Ca.1327	1901-1909	İ'lam, Terike, Hücçet, Vekâlet	396
93- Şarkışla	Et. Za.1288 / Et. C.1309	1871-1891	İ'lam, Kassam, Vekâlet, Hücçet	470
94- Şarkışla	Et. N.1307-Et. Ra.1308	1889-1890	İ'lam, İ'lam, Terike, Hücçet	108
95- Suşehri	Et. Ra.1326 / El. S.1329	1908-1911	İ'lam, Hücçet, Terike	158
96- Suşehri	Et. Za.1325/ Er. Z.1328	1907-1910	Hulasa	118
97- Suşehri	Et. Ş.1322 / Et. S.1327	1904-1909	Hulasa	115
98- Suşehri	El. M.1315/ El. M. 1319	1897-1901	Hücçet, Terike, Sicil	272
99- Suşehri	Er. Ş.1327 / Et. B. 1331	1909-1913	Vekâlet	91
100-Suşehri ⁵⁴	Er. B.1320 / 1320	1902-1902	Vekâlet, Hücçet, İstid'a, Hulasa	150
101- Suşehri	Et.Ca.1322/Et. Ra.1325	1904-1907	Vekâlet, İstid'a, Hücçet	76

⁴⁷ Defter 1161 tarihi de dâhil olmak üzere; 1167-1198-1225-1248-1237-1241-1243 gibi muhtelif tarihlerden oluşan belgeleri ihtiva etmektedir.

⁴⁸ Mehmet Teksöz, *77 Numaralı Sivas Şer'iyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2017).

⁴⁹ Bu defterin ilk sayfasında latin harfleriyle defterin 1191-1227 tarii olduğu bildirilmiş ve kataloğlara öyle geçmiştir. Fakat sadece defterin son bir iki sayfasında 1194-1195 tarihlerine ait birkaç tane belge mevcuttur. Ayrıca defterde bulunan belge tarihlerinde bir yeknesaklık bulunmamaktadır. 1200 tarihinden itibaren

⁵⁰ Defterdeki belge tarihlerinde yeknesaklık bulunmamaktadır.

⁵¹ Fiziki anlamda sayfaları buruşuk bir vaziyettedir.

⁵² Defterde bulunan belgelerin başlangıç kısımlarının kenarlarında belgenin konusu kısaca yazılmıştır.

⁵³ Defter Farklı davlarla ilgili defterlerin arşiv sandık numaraları, harç kayıtları ve Arşiv sayım kayıtlarını ihtiva etmektedir.

⁵⁴ Defter aralarında ufak notlar hakkında müstakil hücçetler ve terike kayıtları bulunmaktadır.

102- Suşehri	Et. B.1322 / Et. Ş.1327	1904-1909	Vekâlet	91
103- Gürün ⁵⁵	Eh. C.1289 / Eh. Ş.1290	1872-1873	Sicil	67
104- Gürün	Eh. Za.1293 / Et. Za.1302	1876-1884	İ'lam, Terike, Hücçet, İ'lam	219
105- Gürün	El. R.1308 / Er. S.1313	1890-1895	Hücçet, İ'lam, Terike, Şukka	227
106- Gürün	El. B.1317 / El. M.1318	1899-1900	Hücçet, Kassam, İ'lam, Enkiha, Şukka	205
107- Gürün	El. M. 1318 / Er. M.1323	1900-1905	Enkiha, Kassam, Hücçet, İ'lam	393
108- Gürün	Er. M.1323 / El. M.1332	1903-1913	Enkiha, Hücçet, Terike, Emirname-i meşihat, İzinname	400
109- Gürün	Er. Z.1323 / El. S.1324	1906-1906	İstid'a, Zabt-ı Dava	346
110- Gürün	Et. R.1320-Et. Ş.1328	1902-1910	Vekâlet	190
111- Gürün	El. Z.1295 / El. Ra.1308	1878-1890	Şukka, Emirname-i Âlî, Talimatname-Tahrirat	137 parça
112- Gürün	Et. M.1309 / El. C.1317	1891-1899	Şukka, Talimatname, Tahrirat, Tebligat, Emirname-i Sami	127 parça
113- Gürün	El. Za.1316 / Er. Ca.1321	1899-1903	Talimatname, İ'lam, İstid'a	99
114- Gürün	Et. Ca.1309 / Er. Ş.1316	1891-1898	Takrir, Müfarekat, Zabt-ı Dava, Talimatname, İ'lam	387 parça
115- Gürün	Et. R.1319 / Et. Ş.1327	1903-1909	Müzekkire, Takrir, İ'lam, Tahrirat, İstid'a	493
116- Gürün ⁵⁶	Et.M.1325/ 23 Ca.1326	1907-1908	Zabt-ı Dava, Muhallefat-ı Askeriye Zabtı, Hulasa	152
117- Gürün	El. Ş. 1286 / Er. Ş.1293	1869-1876	Kassam, Hücçet, İ'lam	112
118- Gürün	El. C.1303-1310	1886-1893	Mahkeme Harc kayıt defteri	52
119- Gürün	El. Za.1327 / 1326	1909-1908	Şukka, Tahrirat, Talimatname	252
120 ⁵⁷ -Sivas	El. S.1292 / Er. Z.1295	1877-1878	Darur'r-Raha Vakfı Tuz Defteri	249
121 ⁵⁸ - Sivas	Er. M. 1294/ Er. Ca.1295	1879-1890	Darur'r-Raha Vakfı Tuz Defteri	275

⁵⁵ Abdulkadir Tontuş, *103 Numaralı Gürün Şer'iyye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2010).

⁵⁶ Sayfaların alt ve üst kısımlarında yırtıklar ve çürümeler var

⁵⁷ 120 nolu defterler Daru'r-raha vakfı mütevellileri tarafından hazırlanmış ve Sivas Sancağı; Yıldızeli, Niksar, Erbaa, Karahisar-ı Şarkî Emlâk ve İlbeyli, Gedikcik, Tonus, Hafik, Sivas İli, Nefs-i Tokat ile Yozgat Sancağı, Bozok kazasına bağlı köylerde oturan Darur'raha vakfı evlad ve akrabalarının senelik olarak vakfa ait tuzlalardan hisselerine düşen miktarları bildirir kayıttır.

⁵⁸ 121 nolu defterler Daru'r-raha vakfı mütevellileri tarafından hazırlanmış ve Sivas merkez mahalleleri olan; Hamurkesen, Hacı Mehmed, Hacı Zahid, Demircilerardı, Şah Hüseyin, Hamamardı, Küçükminare, Ganem-Tarhana, Kayırcık, Tokmak Kapı, Yahya Bey, Paşa Bey, Gök Hüsam, Zilkâr, Şems-i Ferraş, Abdulkerim, İmaret, Örtülüpınar, Billur, Hoca Hüsam, Kabalı, Keçibula, Kösedere-i Zimmi, Alibaba, Gökçe Bostan, Hoca Ali Çavuş, Şeyh Çoban, Kaleardı, Gökmedrese, Baldir Pazarı, Üryan-ı Müslim, Osman Paşa, Bahtiyar Bostan, Hoca İmam, Kurd Mescidi, Üryan-ı Zimmi, Akdeğirmen, Kösedere-i Müslim, Oğlan Çavuş, Sarı Şeyh, Cami-i Kebir, Velid Bey, Köhne Civan, Çavuşbaşı, Ece, Ağca Bölge, Kale-i Atik, Kale-i Cedit, Küçük

1074 | Abubekir Sıddık Yücel. Sivas Şer'iyeye Sicilleri Toplu Kataloğu Üzerine

122 ⁵⁹ - Sivas	Er. L.1281 / El. Ra.1288	1865-1872	Kassam, Hücçet	446
	1274-1295	1858-1878		
	Et. M. 1188/ El. L.1188	1774-1774		
123 ⁶⁰	1201-1238	1786-1822	Kassam, Zabt-ı Dava, Vekâlet	494
124	Er. S.1259/ Et. Ra.1270	1843-1853	Zabt-ı Dava	492
125	Et. Ra.1241/ Et. S.1259	1825-1843	Hücçet, Zabt-ı Dava	572
126	El. L.1272 / Er. M.1284	1856-1867	Zabt-ı Dava, Hücçet, İ'lâm	728
127	Et. Z.1285 / El. Za.1288	1869-1872	Hücçet- Zabt-ı Dava, İ'lâm	454
128	Er. M.1284 / Et. C.1291	1867-1874	Zabt-ı Dava, İ'lam	614
129 ⁶¹	El. R.1287 / Et. L.1298	1870-1881	Zabt-ı Dava, Hücçet, Veraset	362
130	El. M.1289 / Et. M.1292	1872-1875	Zabt-ı Dava, İdane	344
131 ⁶²	Er. B.1293 / El. M.1299	1876-1881	Zabt-ı Dava, Veraset, Zabıt Ceridesi, İdane	490
132	Et. B.1301 / Et. Ş. 1302	1884-1885	Terike, Zabıt Ceridesi	138
133 ⁶³	Et. C. 1227 / El. S. 1228	1812-1813	Zabt-ı Dava, İdane	100
134 ⁶⁴	Et. L.1197 / Et. R. 1199	1783-1785	Sicil	122
135	Et. Ra.1227/ El. N.1230	1812-1815	Sicil	278
136 ⁶⁵	Er. Za.1273/ Er. C.1274	1857-1858	İ'lam, Kassam	270
137	Et. C.1287 / Er. R.1289	1870-1872	Hücçet, İ'lam, Terike	300
138	Et. Z.1302 / Er. B.1305	1885-1888	Vekâlet	200
139 Divriği ⁶⁶			Sicil	140
140	Et. L.1304 / Et. L.1306	1887-1889	Zabt-ı Dava, Zabıt Ceridesi	556
141	Er. L.1306/ Et. Ca.1309	1889-1891	Zabt-ı Dava, İ'lam	498
142	El. M.1309 / Et. C.1310	1891-1892	Zabt-ı Dava, İ'lam	396
143	Et. Ca.1310 / El. S.1312	1892-1894	Zabt-ı Dava, İ'lam	412

Kilise, Ferhad Bostan, Kılavuz, Hacı Mahmud, Sofu Himmət mahallelerinde oturan Daru'r-Râha vakfı evlad ve akrabalarının senelik olarak vakfa ait tuzlalardan hisselerine düşen miktarları bildirir kayıtdır.

⁵⁹ Defter içerisinde; Abdülkerim, Hayır Bey, Hoca Hüsam, Paşa Bey ve Köhne Civan mahallelerine ait nüfus kayıtları vardır. Defterde farklı dönemlere ait kayıtlar mevcuttur. Son sayfalar yıpranmış ve kopmuş durumdadır.

⁶⁰ Bu defterde parça parça olarak 37 yıllık muhtelif dönemlere ait vesika vardır.

⁶¹ Defter aralarında pusula şeklinde fetva örnekleri de bulunmaktadır. Mesela: "Zeyd Amr'ın yedinde olan bahçe için mülkümdür diye dava etdikde Amr ve Zeyd mukaddema ol bahçe için benim değildir alakam yoktur demişdi diye dava ve müddeasını isbat edicek Zeyd'i def'a kadir olur mu? El-Cevap Olur. Keza fi Fetevâ-yı Ali Efendi", s.142.

⁶² Defterin bazı sayfaları yıpranmış.

⁶³ Defterin sayfalarının alt ve üst kısımları yırtılmış durumdadır.

⁶⁴ Defterin son kısımlarına doğru 20 sayfa boş.

⁶⁵ Alt kısımlarında yırtıklar mevcut

⁶⁶ Tüm belgeleri Divriği'ye ait olan bu defter 1162 tarihinden başlayıp içerisinde 1185-1249-1232-1233-1250-1251-1272-1274 yıllarına ait belgeleri ihtiva etmektedir.

144 ⁶⁷	Et. S.1312 / Et. Za.1314	1894-1896	Zabt-ı Dava, İ'lam	326
145	Et. B.1314 / Er. L.1328	1896-1910	Zabt-ı Dava, İ'lam	338
146	Er. Za.1313/ El. B.1319	1895-1901	Zabt-ı Dava, İ'lam	200
147	El. S.1317 / Et. C.1318	1899-1900	Zabt-ı Dava, İ'lam	194
148	El. C.1318 / Et. Ca.1320	1900-1902	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	262
149	Et. C.1318 / Et. M.1320	1900-1902	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	214
150	Et.Ca.1319/Et. Za.1323	1901-1904	Zabt-ı Dava, İstid'a	280
151	Et. M.1320/ Et. M.1323	1902-1904	Zabt-ı Dava, İ'lam	294
152	Et. L.1322/ Er. Ra.1327	1904-1909	Zabt-ı Dava, İ'lam	378
153	El. R.1325 / Et. R.1327	1907-1909	Zabt-ı Dava, İ'lam	230
154	El.Ca.1327/Et. Ra.1330	1909-1912	Zabt-ı Dava, İstid'a, Hücçet	274
155	Et. R.1325 / Et. R.1327	1907-1909	Zabt-ı Dava, İstid'a, Hücçet	252
156 ⁶⁸	Er.Ra.1327/Er. M.1331	1909-1912	Zabt-Dava, İstid'a, İ'lam	240
157 ⁶⁹	Et.Ra.1327 / El. R.1330	1909-1912	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	280
158 ⁷⁰	Er. R.1327 / Er. R.1329	1909-1911	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	280
159 ⁷¹	Er. Ra. 1327 /Er. Ra.1329	1909-1911	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	291
160	Et. Ra.1323 / El. S.1330	1905-1912	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	356
161	Et. R.1327 / El. S.1330	1909-1912	Hücçet, Zabt-ı Dava, İ'lam, İstid'a	350
162 ⁷²	Er. R.1325 / Et. C.1330	1907-1912	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	272
163 ⁷³	Et. Ra.1329/ Er. Ş.1333	1911-1915	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	192
164 ⁷⁴	El. M.1330/ Er. M.1333	1912-1915	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	192
165 ⁷⁵	Et. S.1330 / Et. M.1333	1912-1915	Zabt-ı Dava, İ'lam	283
166	Et. M.1330 / El. N.1334	1912-1916	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	286
167 ⁷⁶	Er. S.1330/ El. Ra.1332	1912-1915	Zabt-ı Dava, İstid'a, İ'lam	280
168	Et. Ca. 1328 / Er. Ca.1336	1910-1918	Zabt-ı Dava, İ'lam	316
169	Et. Ra.1335 / Er. M. 1337	1917-1919	Zabt-ı Dava, İ'lam	194
170 ⁷⁷	Et. Ca.1332 / El. S.1336	1914-1917	Zabt-ı Dava, İ'lam	284

⁶⁷ Defterin ilk sayfalarında 1311 senesine ait şer'i mahkeme harç hasılat kaydı vardır.

⁶⁸ Fihristli

⁶⁹ Yer yer boşlukları mevcut

⁷⁰ Fihristli- Yer yer boşlukları var

⁷¹ Fihristli

⁷² Defterde yer yer boşluklar var

⁷³ Fihristli

⁷⁴ Fihristli. Defterin başındaki fihristte sayfa adeti 227 olarak gözükmeye rağmen defterin tamamı kontrol edildiğinde sayfa adedinin 192 olduğu görülmüştür.

⁷⁵ Defterin 283. Sayfasından sonraki kısımları boş.

⁷⁶ Fihristli- Yer yer boşlukları var

⁷⁷ Fihristli- Yer yer boşlukları var

1076 | Abubekir Sıddık Yücel. Sivas Şer'iyeye Sicilleri Toplu Kataloğu Üzerine

171	Et. Z. 1301/ El. Ş.1303	1884-1886	Kalemiyye ve Yevmiye Defteri	120
172 ⁷⁸	El. C.1238 / El. C.1277	1823-1860	İ'lam, Kassam	152
173	El. C.1303 / Er. L.1312	1886-1896	Yevmiye Defteri	110
174 ⁷⁹	Et. Z.1314 / El. N.1316	1897-1899	Yevmiye Defteri	24
175	Er. Ş.1307 / El. S.1317	1890-1899	Yevmiye, Masraf, İzinname, Husus ve Mürasele Harc defteri	106
176	Er. N.1302 / Er. Ş.1327	1885-1909	İzinname	182
177	Er. B.1305 / Er. M.1310	1888-1893	İ'lam, Vekâlet	390
178	El. S.1310 / Et. L.1313	1893-1896	Vekâlet	268
179	El. Z.1313 / El. Za.1317	1896-1900	Vekâlet	146
180	El.Ra.1316/ Er. M.1318	1898-1900	Vekâlet	150
181	El. Z.1318 / Er. S.1320	1901-1902	Vekâlet	214
182	El. Ra.1320 / El. L.1323	1902-1905	Vekâlet	244
183	Er. S.1320 / Et. Ş.1326	1902-1908	İ'lam, Vekâlet	208
184	16 L.1323 / El. Za.1327	1905-1909	Vekâlet	278
185	El. Za.1327 / El. N.1330	1909-1912	Vekâlet	284
186	Et. N.1330 / Er. Ş.1335	1912-1917	Vekâlet	299
187	Et. S.1336 / El. Ş.1341	1918-1923	Vekâlet	128
188	Er. Z.1304 / Et. B.1313	1887-1896	Vekâlet	210
189	Et. B.1340	1922	Davetiye Defteri	200
190	15. N.1266/ Er. Z. 1267	1850-1851	Kassam	18
191	Et. Ra.1326/ Er. C.1327	1908-1909	Harc Muhasebe Defteri	34
192	El. S. 1316 / Et. R.1329	1898-1911	Zimmet defteri	66
193	Er. B.1316 / Et. S.1326	1898-1908	Harc Muhasebe Defteri	112
194	Er. B.1316 / Et. S.1326	1898-1908	İrad Kayıt Defteri	94
195	Et. R.1332/ Et. Ca.1338	1914-1920	Harc Muhasebe Defteri	198
196 ⁸⁰	Er. Ca.1287/ El. R.1332	1870-1914	Harc Muhasebe Defteri	198
197	Et. Z.1320 / Et. M.1326	1903-1908	Harc Muhasebe Defteri	124
198	Et. M.1315 / El. Z.1324	1897-1906	İdane	117
199 ⁸¹	Et. L.1329 / Et. Ca.1335	1911-1917	Tevliyet, Zabt-ı Dava	278
200	Et. Ra.1320 / El C.1320	1902-1902	Der Kenar	62
201	Et. N.1314/ El. Ca.1324	1897-1906	Taksim Müzekkire, Harc Muhasebe	100
202	Et.Ra.1325/ El. M.1333	1907-1914	İ'lam	200
203	Et. M.1337 / Et. C.1337	1918-1918	İ'lam	250

⁷⁸ Defterin 18. Sayfasından itibaren Üryan-ı Müslim Mahallesi nüfus kaydı mevcuttur.

⁷⁹ Defterin ilk sayfasında, Şer'i Mahkeme Naibinin Nasruddin Efendi-zâde Ahmed Şakir Efendi olduğu kaydı vardır.

⁸⁰ Sayfa altları yırtık ve yanık.

⁸¹ Fihristli

204	El. C.1325 / Et. Ş.1329	1907-1911	Varide Telgraf Defteri, İ'lam, Hulasa Defteri	534
205 ⁸²	El. Z.1319 / Er. M.1333	1902-1914	Muhasebat, Arz-ı hal, Der Kenar, İlam, Hulasa	512
206 ⁸³	-	-	-	-
207	El. Z.1331 / Et. R.1334	1913-1916	İlam, Hulasa Defteri	252
208	Et. Ra.1313 / Et. S.1316	1895-1898	İlam, Hulasa Defteri	257
209	Et. S.1331 / Er. C.1333	1915-1918	İstinaf Defteri, İlam, Hulasa Defteri	259
210	Et.M.1330 / Er. Ca.1330	1912-1912	Der Kenar, İlam, Hulasa Defteri	397
211 ⁸⁴	1 Ca.1318 / Et. B.1333	1900-1915	-	797
212	Et. Z.1319 / Er. R.1324	1902-1907	İ'lam, Zabt-ı dava, Der Kenar	351
213	El. N.1309 / El. B.1312	1893-1894	İ'lam, Hulasa Defteri, İ'lam	279
214	Er. Ca.1331 / Er. L.1331	1913-1913	İ'lam, Hulasa Defteri-Der Kenar	291
215	Et. B.1336 / Et. R.1337	1918-1919	İ'lam, Hulasa Defteri-Der Kenar, İstinaf Defteri	413
216	El. C.1333 / Et. Za.1334	1915-1916	İ'lam, Hulasa Defteri	376
217	Er. Ş.1335 / Et. B.1336	1917-1918	İ'lam, Hulasa Defteri, Der Kenar, İstinaf Defteri	466
218	Et. L.1333 / Er. R.1335	1915-1917	İ'lam, Hulasa Defteri	432
219	Er. S.1333 / Er. M.1339	1915-1920	İ'lam, Hulasa Defteri	72
220	Er. C.1331 / Et. Ca.1332	1913-1914	Taksim Müzekkiresi, Şukka, Tahrirat	305
221	Et. Za.1308 / El. M. 1311	1891-1893	İ'lam, Hulasa Defteri	370
222	El. Ş.1334 / El. R.1335	1916-1917	Der Kenar, İ'lam, Hulasa Defteri	294
223	Et. R.1332 / Er. S.1336		İ'lam, Hulasa Defteri	186
224	Et. Ca.1324 / Et. B.1329	1906-1911	İ'lam, Hulasa Defteri, Der Kenar, Müsvedde	543
225	Et. L.1329 / El. Z.1331	1911-1913	İ'lam, Hulasa Defteri	523

⁸² Defter halinde olmayıp belge halindedir. İlk 15 sayfası defter şeklinde ve muhasebat kayıtları mevcuttur. Son 15 adet belge 17 muharrem 1332 / 1914 tarihli haftada bir gün çıkan Sivas Gazetesi'nin ilk sayfası üzerine konarak çekim yapılmıştır.

⁸³ Sivas Şer'iyye Sicillerinde kayıtlı olan bu defter, 18 M. 1248 / 23 N.1250 - 1832-1835 tarihleri arası Burdur'a ait şer'iyye sicilidir. Defterin ilk iki sayfasında Ekmekçi esnafına ait narh-ı ruzi kayıtları mevcuttur. 3. Sayfanın hemen başında ise Burdur Kadısı Hüseyin Latif'in imzası bulunmaktadır. 64/1 de şu mahalle isimlerini görmekteyiz: Yenice, Hecin ve Recep, Dere, Kuyu, Karasenir, Manastır, Divanbaba, Burç, Hacı Ahmed, Hacı Ömer, Derslik, Şeyh Sinan, Üç Dibek, Yoğurtçu, Zimmiyan. Ayrıca şu köy adlarını da görmekteyiz: Kışle, Askeriye, Çerçin, Geresin, Kurna, Mandıra, Lengüme, Sala, Çine, Kravgız, Büğdüz, Çendik, Suludere, Kuruçay, Akyaka, Soğanlı, Yassigüme, Hacılar, Düğar ve Yar köyleri.

⁸⁴ İçerisinde; der-kenar, telgraf, tediye makbuzu, i'lam, terike, ilam hulasa gibi karışık belgeleri ihtiva etmektedir.

1078 | Abubekir Sıddık Yücel. Sivas Şer'iyeye Sicilleri Toplu Kataloğu Üzerine

226	Er. Za.1327/ Et. R.1329	1909-1911	İ'lam, Hulasa Defteri, Müsvedde	852
227	Et. Ca. 1324 / Et. 18.S.1325	1906-1907	İ'lam, Hulasa Defteri, Der Kenar	591
228	Er.Ca.1314/Er. M.1316	1896-1898	İ'lam, Hulasa Defteri	381
229	Et. Ca.1326 /Et.S.1327	1908-1909	İ'lam, Hulasa Defteri, Müsvedde	551
230	Et.Ca.1328/El. Za.1328	1910-1910	İ'lam, Hulasa Defteri, Der Kenar	381
231	Et.Ra.1327 / Et. R.1327	1909-1909	Müsvedde, Taksim Müzekkiresi, Der Kenar	99
232	Et. B.1306 / Er. L.1328	1889-1910	İ'lam, Hulasa Defteri-Der Kenar	276
233	Et. Ra. 1327/ Er. Za.1327	1909-1909	İ'lam, Hulasa Defteri, Müsvedde	311
234 ⁸⁵	Et. L.1325 / El. R.1326	1907-1908	Müsvedde	371
235	El. M.1331 / El. S.1331	1912-1913	İ'lam, Hulasa Defteri, Der Kenar, İ'lam	782
236	El. Ca.1308/Et. M.1312	1890-1903	İ'lam, Hulasa Defteri	291
237	El. M.1253 / Er. L.1263	1837-1847	Sivas Vakıfları Varidat defteri	234
238	Bu defterin kaydı gerek Milli Kütüphane ve gerekse Devlet arşivlerinde bulunmamaktadır.			
239	El. C.1294 / El. Za.1329	1877-1911	Zabt-ı Dava, Muhasebat, Sarfiyat, Der Kenar, İ'lam, Hulasa Defteri, Evrak Kayıt	678
240	Er. C.1287 / Er. Za.1319	1870-1902	Terike, Zabt-ı Dava, İ'lam, Müsvedde, Mürasele Harcı	330

SONUÇ

Kuruluşundan tarih sahnesinden çekildiği ana kadar 600 seneden fazla ömür sürmüş olan Osmanlı Devleti'nin tarihiyle ve müesseseleriyle her şey içerisinde bulunduğumuz asırda dahi tam manasıyla ortaya çıkartılabilmiş değildir. Bunlardan birisi de hiç şüphesiz ki Şeyhülislamlık müessesesi ve bununla ilgili tutulan kayıtlardır. Anadolu'nun Türk-İslam hâkimiyetine girmeden önceki döneminde olduğu gibi, Danişmentliler, Selçuklular ve Osmanlı dönemlerinde de önemli bir konuma sahip olan Sivas ve Sivas şehriyle alakalı yeterince çalışma maalesef yapılamamıştır. Bunların başında da kadı sicilleri yer almaktadır. Şehrin kimliğini ve dokusunu ortaya çıkartmada böylesine önemli kaynakların bir an evvel gün yüzüne çıkartılması gerekmektedir. Bu çalışmada Sivas'a ait 240 sicil defteri katalog sistemi şeklinde hazırlanmıştır. Bu çalışmada şunu gördük ki, epeyce bir defter tarih içerisinde kaybolmuş, yanmış veyahut bir şekilde yok edilmiş. Yetmiş dokuz numaralı defterdeki yanık izleri buna örnektir. Osman Ersoy'un çalışmasında

⁸⁵ Defterin sayfalarında yer yer yapışıklıklar bulunmaktadır.

gösterilmeyen 139 numaralı defterin klasik formda bir sicil defteri olması gibi. Bu çalışmada ortaya çıkan önemli bir durum da; Sivas'a ait olarak kayıtlara geçmiş olan 206 numaralı sicil defterinin Burdur Vilayeti'ne ait olmasıdır ki bu da klasik formda tanzim edilmiş bir sicil defteridir. Bu defter, 18 M. 1248 / 23 N.1250 – 1832-1835 tarihleri arasını kapsamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Ahmet. "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 14 (Ankara 2009): 13-48.
- Akgündüz, Ahmet. *Şer'iyye Sicilleri*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, 1988.
- Apaydın, Mustafa. *16 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre Sivas*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosman Paşa Üniversitesi, 2010.
- Arıkan, Seyma. *3 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2009.
- Aydın, Bilgin – Yurdakul, İlhami – Kurt, İsmail. *Bab-ı Meşihat Şeyhülislamlık Arşiv Defteri*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2006.
- Aydın, M. Akif. "Mahkeme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27: 341-344. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Baltacı, Cahit. "Şer'iyye Sicillerinin Tarihsel ve Kültürel Önemi". *Osmanlı Arşivleri ve Araştırmaları Sempozyumu* (İstanbul, 17 Mayıs 1985). 127-131. Ankara: TAlİV Yayınları Ts.
- Başol, Ömer. *20 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 2010.
- Baykara, Tuncer. "Kaza". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25: 119-120. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Binark, İsmet. (Editör). *Bulgaristan'daki Osmanlı Evrakı*. Ankara: D.A.G.M. Yayınları, 1994.
- Ceyhan, Muhammed. "Tanzimat Dönemi Sonrası Şer'iyye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Acıdan Tahlili". *OTAM* 29 (Bahar 2011): 50-82. Ankara, 2012.
- Çakır, Cemalettin. *10 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, 2003.
- Ersoy, Osman. "Şer'iyye Sicilleri Toplu Kataloğuna Doğru". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 21 / 1-4 (1963): 32-64.
- Eser, Mustafa. *27 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2009.
- Fatih Şahingöz. *9 Numaralı Şer'iyye Sicili'ne Göre Sivas*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, 2010.
- Günay, Vehbi. "Balkan Şehir Tarihleri Kaynağı Olarak Şer'iyye Sicillerinin Envanter ve Kataloglarının Tespiti Hakkında". *Tarih İncelemeleri Dergisi* 28/2 (2003): 71-82.
- İnalçık, Halil. "Kanun". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 24: 324-327. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- İnalçık, Halil. "Osmanlı Hukukuna Giriş". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi* 13/2 (1958): 102-126.
- Karamanoğlu, Mehmet Ali. *17 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2016.
- Kaya, Ülkü. *60 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2004.
- Köprülü, M. Fuad. "Fıkıh". *İslam Ansiklopedisi*. 4: 608-622. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993.
- Nuray Er. *14 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili Özet ve Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015.
- Ortaylı, İlber. "Kadı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24: 69-73. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Özdemir, Zafer. *6 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicil Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2010.
- Öztürk, Özge. *13 Numaralı Sivas Şehri Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015.
- Teksöz, Mehmet. *77 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*. Y. Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2017.
- Tontuş, Abdulkadir. *103 Numaralı Gürün Şer'iyye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*. Y. Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2010.
- Uğur, Yunus. "Şer'iyye Sicilleri". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39: 8-11. İstanbul: TDV Yayınları 2010.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Devletinde İlmiye Teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- Yalçın, Tuğba. *Sivas'ın İki Yılı (1821-1822 yılları 12 numaralı Şer'iyye Sicil Defterine Göre)*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2002.
- Yıldırım, Zübeyde. *1239-1240 Tarihli Sivas Şer'iyye Sicili (Metin ve Değerlendirme)*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2004.